

Het leek zo goed te gaan. De Stichting ECE heeft een plan ontwikkeld om de onderwijsvernieuwing in de scholen te stimuleren, maar Kozma Hakani, de regionale directeur van alle scholen, ligt dwars. Mijn contactman, Dritan Pajenga, is plotseling ontslagen als directeur van de Luigj Guraqischool. Via een persbericht heb ik gedreigd alle projecten stop te zetten als dit ontslag ook betekent dat hij geen coördinator kan zijn van de projecten. Immers, hij doet zijn werk goed en is de enige directeur, die als tolk kan optreden. Bovendien heb ik van ICCO de toezegging dat ze het eerste project van ECE zullen honoreren. In mijn bagage heb ik ook een tiental brillen voor kinderen. Simon Bastiaanse in Dordrecht maakt die op recept van artsen uit Elbasan. Ze kosten slechts 5 dollar.

Door een samenloop van omstandigheden mis ik op het vliegveld van Boedapest de overstap naar Tirana. Volgens Malev is het mijn eigen schuld, hoewel ik naar mijn mening verkeerd gestuurd ben door een man met een portofoon. Ik overnacht in centrum van Boedapest - eigenlijk in Boeda - vlak bij de oude burcht in Buro Panzio. De minibus, die me bracht haalt me de volgende morgen ook weer netjes en tijdig op. Een dag later als gepland kom ik, aan op Rinas Airport, waar Dritan Pajenga, mijn coördinator, op me wacht. Hij heeft gisteren gewacht tot het donker werd, is vervolgens teruggedreden naar Elbasan en hoorde van zijn vader dat hij vandaag weer naar het vliegveld moest. Vanavond heb ik gegeten met Edlira en Tani -zo wordt Dritan meestal aangesproken -, herinneringen opgehaald aan hun vakantie in Holland en de eerste afspraak gemaakt.

Tani ontslagen als directeur van Luigj Gurakuqi-school

Om 8 uur komt Anastas Paporisto, de voorzitter van de Stichting Elbasan Education Centre (ECE) reeds naar het hotel. We spreken af dat we om 5 uur zullen vergaderen met het hele bestuur van de Stichting ECE. Om 11 uur heb ik een ontmoeting met Kozma Hakani, de algemeen directeur van het onderwijs in de regio. Hij is de man die Tani als directeur van de Luigj Gurakuqischool ontsloeg. Via een fax had ik al aangekondigd dat ik met hem een ernstig woordje moest spreken, want zulke eenzijdige besluiten brengen de projecten in gevaar. Blijkbaar is de ernst van de situatie hem al duidelijk gemaakt, want hij stelt onmiddellijk dat hij volledig mee wil werken aan de realisatie van de projecten en dat het voor hem geen probleem is als Dritan Pajenga coördinator blijft. Ook wil hij garanderen dat tijdens de duur van het project geen personeelwisselingen in de directies zullen plaats zonder overleg vooraf over de consequenties voor het project. Deze reactie is voor mij op dit moment voldoende. Misschien moet ik op het einde deze instemming op een of andere manier schriftelijk vastleggen. Ik moet daar nog even over denken.

Het is me duidelijk dat de Stichting ECE door Kozma Hakani gezien wordt als een bedreiging. ECE bemoeit zich met zijn werk, vindt hij. Helemaal ongelijk heeft hij niet, want ECE is in feite een club die hem dwingt meer aandacht te besteden aan vernieuwing van het onderwijs. Bovendien wil hij graag ook

profiteren van de financiële middelen van ECE, omdat hij van zijn Ministerie nauwelijks geld krijgt. Het steekt hem b.v. heel erg dat ECE computers aan scholen kan geven, terwijl hij nog geen computer heeft. Misschien ECE iets doen om de relatie te verbeteren.

Om 5 uur vergaderen we in Hotel Scampa met het bestuur van de Stichting ECE. Na een uitvoerige toelichting mijnerzijds over de actuele situatie worden een aantal concrete zaken vastgesteld, zoals:

- ECE zal 2 bankrekeningen openen: een voor diverse zaken, zoals inkomsten uit de brillenactie en NOVIB, een andere voor projecten met ICCO.
- er wordt gezocht naar een geschikte locatie voor een informatiecentrum, zoals dat door Normalisti gevraagd is.
- ECE nodigt de directeuren van de projectscholen uit om hen te informeren over de lopende projecten en hun medewerking te vragen bij het opstellen van begrotingen voor de bibliotheek op hun school, het boekenfonds en de kopieerfaciliteit.

- ECE is bereid de zorg op zich te nemen voor een afwikkeling van het NOVIB-fonds en eventuele projecten voor volwasseneneducatie en culturele educatie.
- wegens gebrek aan een startkapitaal vraagt ECE een bijdrage van \$150 per maand voor een eigen secretariaat en vergaderruimte. Ik zal nagaan of dit uit de NOVIB-bijdrage kan.
- Op het verzoek van Kozma Hakani om in bruikleen een computer voor zijn bureau te krijgen, reageert de Stichting positief als NOVIB akkoord gaat.
-

Tani benoemd als directeur bij de gemeente Elbasan

Al vroeg ga ik met Tani naar het gemeentehuis op bezoek bij de burgemeester. Die heeft ons uitgenodigd, want hij heeft in de krant gelezen, dat de projecten gevaar lopen, omdat Tani ontslagen is en nu geen baan meer heeft. Het gesprek verloopt prettig. Ter plaatse tekent de burgemeester een benoemingsbrief voor Tani als directeur internationale betrekkingen. Dat is natuurlijk prettig voor Tani, maar de gedachte dat iemand op deze wijze net zo snel ontslagen kan worden, zeg ik maar niet hardop. Ik hoop dat het Tani niet zal overkomen. De burgemeester wil hem alle ruimte geven om als coördinator voor de projecten te blijven werken.

Mijn aankondiging dat uit Utrecht een vuilniswagen kan komen en hulpmateriaal voor de ziekenhuizen vindt bij hem enthousiast onthaal. Dat heb ik wel eens anders meegemaakt. Voor Richard maak ik een fax

om PUGA-formulieren mee te geven aan Gerda. Daarmee kan een deskundige uit Utrecht komen om het gebruik van de vuilniswagen te regelen.

Bij de Normalisti wordt mijn verhaal over het ICCO-aanbod voor ondersteuning bij een cursusprogramma enthousiast ontvangen, maar ICCO stemt vooralsnog niet in met de reconstructie van een gebouw, waarin de curussen gegeven kunnen worden. Ik pleit er voor om dit als twee afzonderlijke projecten te beschouwen. Met woorden stemmen ze hiermee in, maar ik blijf hun teleurstelling voelen.

De avond eindigt in een restaurant met een heerlijke maaltijd met lekker schapenvlees, aangeboden door Tani vanwege zijn benoeming bij de gemeente.

Naar de flat van Adem

Tani weet dat Adem Paralloi, bestuurslid van ECE, kamers wil verhuren. Ik heb daar wel oren naar, want hotel Skampa biedt weinig comfort. Adem woont in een vervallen flat, maar de kamer ziet er keurig uit. Ik maak dus gebruik van het aanbod. Ik pak dus snel mijn koffers en neem mijn intrek bij Adem en zijn vrouw Elca

Vandaag heb ik voor het eerst dollars gewisseld op een bank. Tot nu toe deed ik dat altijd bij een straathandelaar, maar ik heb dit keer blijkbaar oude biljetten, die op straat niet

vertrouwd worden. De vrouw achter het loket op de bank geeft Tani eerst nog te verstaan, dat we toch beter op straat kunnen wisselen, want op de bank is de koers lager. We moeten echter wel want op straat willen ze niet wisselen. Dan volgt een mooi stukje bureaucratie.

De vrouw achter het loket inspecteert de biljetten nauwkeurig en haalt er een collega bij. Die doet hetzelfde en gaat naar een derde. Die komt terug bij de eerste en geeft kennelijk zijn fiat. De vrouw vraagt mijn pas en zet zich achter een mooie grote ouderwetse typemachine en begint een groot formulier in te vullen. Na 10 minuten zwoegen - ik heb toevallig de tijd opgenomen - wijst ze dat ik naar een volgend loket moet gaan. Daar zit een man met een dikke bril en heel slechte ogen, die alles vlak onder zijn bril moet houden. Hij leest alles zorgvuldig, controleert mijn paspoort en controleert of ik de persoon van de pasfoto ben. Blijkbaar ziet hij dat, want hij parafeert alles af, schuift het geheel onder een gat in een glazen raam door en wenkt me toe dat ik een loket verder moet gaan. Daar zit een jonge vrouw, die als gestoken door een bij opvliegt, de deur achter haar open doet en iets roept wat ik natuurlijk niet versta. Na even wachten verschijnt een grote stevige mevrouw, die wat zegt en me naar het volgende loket wenkt. Daar zie ik dat de jonge vrouw haar hand door een gat in een glazen tussenraam steekt en de papieren met mijn paspoort aan de mevrouw geeft. Zij pakt een stempel en begint het formulier in drievoud af te stempelen. Daarna schuift ze de papieren door een klein gat in het raam dat ons scheidt en beduidt me dat ik tekenen moet. Ik doe dat en schuif de papieren weer terug. De dame scheurt het bovenste vel er af, geeft me dat terug en wijst me terug naar het vorige loket, waar het jonge meisje klaar zit met een bundeltje geld. Via het gat in het tussenraam krijgt ze van de oude dame de twee resterend afgestempelde formulieren, die de jonge juffrouw vervolgens weer door een gat in het glas naar mij schuift met een pen om te tekenen. Ik doe dat maar hoewel ik niet begrijp waartoe het dient. En ja hoor, de juffrouw telt een pakket lek's voor me uit. Ik heb dollars gewisseld, maar het kostte bijna een half uur en ik moest langs 5 loketten. Achteraf realiseer ik me dat het nog veel langer had kunnen duren als bij ieder loket een rij wachtenden had gestaan. Die rij stond gelukkig alleen bij de man met de bril en die gaf me een voorkeursbehandeling, want hij bekeek alles meteen toen hij het aangereikt kreeg.

De vergadering met de directeuren van de projectscholen is naar wens verlopen. Ze zijn blij met de toezeggingen voor bibliotheek, een boekenfonds en de kopieerfaciliteiten. Natuurlijk kwam de vraag of ze hardware mochten aanschaffen, maar dat heb ik categorisch geweigerd. Natuurlijk was er ook de opmerking dat het niet genoeg was, maar ja, dat zal het nooit zijn. Jammer was wel dat er drie directeuren ontbraken. Een had zich afgemeld. Ik ken hem. Hij zal een goede reden gehad hebben. Ik miste echter de twee nieuwe dames, die onlangs benoemd zijn. Met hen is een gesprek dringend noodzakelijk. Anastas zal ze daarom uitnodigen voor een gesprek a.s. dinsdag. Van de Kozma Nazka was de adjunct aanwezig, die me dringend vroeg speciaal bij hem op bezoek te komen.

Een bezoekje aan Durres

Dritan heeft een trip gepland, want sinds het begin van dit schooljaar kent Albanië ook de vrije zaterdag. Samen met Edlira en een jonge chauffeur, wiens naam ik niet kan onthouden, zijn we naar Durres geweest. Dat is ruim 75 km over een drukke tweebaansweg met soms hele stukken waar je stapvoets door diepe kuilen moet. Halverwege ligt Peqin, een stadje waar Dritan een paar jaar onderwijzer is geweest. Hij ging toen dagelijks op en neer meestal met de trein.

Durres is het knooppunt van de spoorwegen. Vanuit dit meest westelijke punt loopt een spoorlijn naar het oosten langs Elbasan naar Pogradresz. Op mijn nieuwe adres zit ik vlak bij die lijn en nu hoor ik soms een boemel voorbij komen, die voortdurend een hels lawaai maakt om de mensen van de lijn te sturen. Er zijn geen spoorbomen en langs het lijntje lopen steeds mensen. Je kunt er zelfs beter lopen dan op straat, waar je tussen de auto's moet laveren omdat de trottoirs versperd zijn door kooplui, die van alles te koop aanbieden.

In de buurt van Durres loopt de weg vlak langs het strand. In eerste instantie lijkt het op een strand in Spanje met mooie schaduw onder de bomen van een stevig oud dennenbos. Je

ruikt de hars, maar dat is dan ook het enige wat je aan Spanje doet denken. Het strand is nauwelijks begaanbaar door de betonnen resten van geschutskoepels en tussen de dennenbomen zijn arbeiders bezig de ene na de andere betonnen bouw neer te zetten. Rondom ligt puin en afval langs diep uitgeploegde sporen van vrachtauto's, die overal dwars doorheen ploeteren. Ze bouwen waarschijnlijk huizen voor toeristen, maar voor westerse toeristen lijkt het me niet geschikt. We drinken wat in een van de koffiehuisjes, die al klaar zijn. Het staat midden tussen dikke pijnbomen, die gespaard zijn. Het dak is zelf op een aantal plaatsen om de bomen heen gebouwd. Toch is dat blijkbaar niet goed gedaan, want de boom heeft een deel van het dak ingedeukt, waarschijnlijk bij een stormachtige wind.

We zijn ook naar Durres geweest, een oude stad met een ruïne van een amfitheater uit de Romeinse tijd. In 1966 is het ontdekt en gedeeltelijk gerestaureerd, maar nu is het weer gesloten en slaat het verval toe. Ook het kasteelpaleis van Koning Zog boven op een berg is vervallen en gesloten. Aan het strand hebben we verrukkelijk gegeten in een visrestaurant. Omdat ik geen verstand heb van visgerechten, was ik ingegaan op het aanbod van de baas om een 'surprise'schotel te serveren. Ik moet zeggen dat die heerlijk was. Vijf verschillende vissen, de een nog lekker dan de ander. En de prijs? 10 dollar voor 4 personen.

Op de terugweg worden we gecontroleerd door de politie. Op diverse plaatsen staan politieposten. Ik ben er al vele gepasseerd, maar dit is de eerste keer dat we staande worden gehouden. En we hebben een probleem. Ik weet niet hoe Tani de auto geregeld heeft, maar er is blijkbaar iets met de papieren. Het wordt een merkwaardig palaver. We mogen niet doorrijden, maar wat dan wel moet is mij niet duidelijk. Volgens Edlira, die bij me bij de auto is gebleven, is er iets met de belasting of de ten naamstelling van de belasting. Andere auto's worden aangehouden en de agenten lopen van links naar rechts te ridderen. Tani en onze chauffeur wandelen mee, praten en praten. Een agent met een walkietalkie, kennelijk de baas, schreeuwt op een gegeven moment en stuurt Tani weg. Even later beginnen ze toch weer te praten en na een half uur krijgen we plotseling toestemming om door te rijden. De papieren mogen in Elbasan in orde gemaakt worden. Het begint donker te worden. De chauffeur heeft haast om thuis te komen. Hij rijdt voor mijn gevoel wel 150 km per uur, maar als zijn teller goed is komt hij nooit boven de honderd op deze bochtige, smalle weg met veel kuilen. Hij kent blijkbaar de weg, want hij hoeft nooit onverwacht te remmen. Ik voel me daarom toch veilig bij hem.

Wachten op Alex Le Mat en Gerda Mulder

Vanmorgen werk ik mijn verslag bij en wacht tot Dritan komt. Die moet om 10 uur op het gemeentehuis zijn voor een gesprek met de burgemeester. Dat wordt de officiële start van zijn nieuwe baan. De balans van de eerste week opmakend, denk ik dat het niet slecht gaat. Maar de komende week is nog veel te doen.

Morgen komt Gerda Mulder, werkzaam bij volwasseneducatie van het Zadkine-college in Rotterdam. Aanvankelijk zou ik hulp krijgen van een docent van het Da Vinci-college uit Dordrecht, maar de directie gaf geen toestemming omdat ze de situatie in Albanie te slecht vinden. Gerda komt speciaal om curussen voor volwassenen te organiseren. Dinsdag introduceer ik haar bij de Normalisti.

Met de architect Gezim Jazxhi, bestuurslid van ECE, kan ik misschien morgen een afspraak maken. Die zal een ontwerpplan maken voor de restauratie van het Normalistigebouw. Dat is nu nog een puinhoop en ontoegankelijk.

Woensdag komt Alex Le Mat, directeur van het Kunstencentrum in Woerden. Die gaat donderdag kan aan de slag op de muziek- en tekenschool Onufri en in het Cultureel centrum.

Tussen de bedrijven door moet ik naar de uitgeverij Onufri om een boek over Albanese kunstenaars te kopen voor Tessa de Loo. Ik moet ook nog contact leggen met Patio Celanji, de arts van de psychiatrische inrichting, de TV in

Elbasan, de school Kozma Naska en de nieuwe directeuren van Luigji Gurakuqi en Ds.T.Pina. Bovendien ben ik nog uitgenodigd bij Fiquerete en bij Anastas.

In afwachting van de komst van Dritan ben ik op het balkon van mijn kamer gaan zitten. Ik heb van hieruit een mooi uitzicht op het gekrioel van de markt. Eigenlijk zou ik een videocamera moeten hebben om te laten zien hoe anders dit straatleven is dan in Holland. Het is een mooie zonnige zondag. Overal staan en zitten mensen met hun handeltje en passeren voetgangers, die keurend rondkijken en soms gaan onderhandelen. Ik denk dat veel van deze straathandelaars van buiten komen, want ik tel 8 paarden met karretjes, die langs het trottoir staan. Bovendien rijden er steeds karretjes af en aan. Soms passeert iemand met een paar schapen, een kalf of een geit. Eigenlijk kom je ogen te kort, want overal gebeurt wat.

Ik zit hier vlakbij een druk kruispunt aan de rand van het stadscentrum. Op dit punt kruist de weg uit de binnenstad met een randweg, die vrachtauto's moeten gebruiken. Regelmatig claxonneren zware opleggers luidruchtig en banen zich stapvoets een weg over het kruispunt. Het zijn soms grote, dubbele gevaarten. Uit de kentekens valt op te maken dat er nogal wat internationale vracht langs komt op deze verbindingsweg van Macedonië met de Albanese kust.

Wat mij als buitenstaander vooral opvalt is de merkwaardige mix van oud en nieuw. Op de middenberm zie ik een jonge vrouw voorbij komen, netjes gekleed, gekapt en opgemaakt. Ze zou zo uit een modeblad gestapt kunnen zijn. Ze moet uitwijken voor een man met drie schapen. Een schaap rukt zich los en rent de straat op. Drie vrouwen in zwarte kleren en met een hoofddoek op vangen het ontvluchte schaap. De mooie dame staat even stil en wandelt nu weer verder. Regelmatig komen er bussen voorbij, doorgaans overvol. Soms zijn het duidelijk lijnbussen uit een ander land, die nog rijden met de reclame uit dat land. Vooral Duitse bussen vallen op. Er rijden echter ook heel grauwe, aftandse bussen, die van alle kanten gedeukt zijn, veel herrie maken en dikke blauwe rook uitwalmen. Ik ruik ze hier boven op mijn balkon.

Aan de overkant van het kruispunt heeft een handelaar in tapijten zijn waar hoog opgehangen. Ik kan niet precies zien hoe hij het gedaan heeft, maar het zijn drie rijen tapijten boven elkaar. Misschien klopt er iets niet want ik zie dat de politie er bij staat en wijst. Er komt een bruidstoet voorbij. Dat hoor je want de bruidsauto claxonneert aan een stuk. Dit is typisch iets voor de zondag. In dit geval zijn het drie auto's, alle drie versierd met slingers en luchtballonnen. Uit de voorste auto hangt een man met een videocamera, die de bruidsauto achter hem filmt. Het bruidspaar zit kennelijk in de tweede auto. Dat is een verlengde Mercedes met vier antennes met ballonnen. De derde versierde auto heeft een bankstel boven op een imperiaal. Het is felgroen en eveneens versierd met trosjes ballonnen. Het zal het huwelijkscadeau zijn, veronderstel ik.

Het wordt middag. De eerste handelaren pakken hun boeltje weer in. Ik zie een man met een klein jochie een groot dressoir op zijn karretje laden. Even dreigt het mis te gaan omdat de kar achterover heft en het kleine paardje er voor wordt opgetild. Maar ze redden het.

Tani komt. Hij heeft zijn eerste vergadering met de burgemeester gehad en dat levert meteen werk voor hem op. Half november is er een belangrijke conferentie in Italië voor zakenmensen. Tani moet een en ander coördineren. Ook moet er een projectaanvraag voor samenwerkende gemeenten gemaakt worden. Deze week al zal hem dat tijd kosten. Voor ons zal hij iets moeten regelen.

Vandaag echter is het zondag. We maken een uitstapje. We rijden de stad uit over de rivier de Skumbini de bergen in. Tot aan de rivier zie je handelaren. De meeste zijn nu aan het inpakken. We passeren ook de man met het grote dressoir op zijn kleine karretje. Via een smalle weg met vele gaten en buiten, waar we stapvoets overheen hobbelen, komen we in een prachtig natuurgebied. Prachtige vergezichten over hoge bergen en diepe kloven. Vanaf deze afstand lijkt alles prachtig, maar zodra je bij een klein dorpje komt zie je armoede en verval.

We stoppen in een klein plaatsje Shelcan. In ons gezelschap is ook Genca Trandafilii, de man van Fiquerete. Hij is geschiedenisleraar en weet veel van de historie. Te voet klimmen we via een smal bergpaadje naar een klein kerkje, Shënkoll geheten. Het is een kerkje uit de 15e eeuw, vooral bekend door de muurschilderingen, die gemaakt zijn door de bekende schilder Onufri. Het kerkje is in 1966 gerestaureerd, maar nu weer zwaar vervallen. De prachtige muurschilderingen zijn op veel plaatsen al beschadigd. Er lopen grote scheuren door de muren, die op sommige plaatsen met cement dicht gesmeerd zijn. Je kunt de schoonheid van de bijbelse voorstellingen nog zien, maar het is pijnlijk te zien hoe hier een historisch pand met prachtige muurschilderingen totaal vervalt. Rond het kerkje staan een paar krotjes van huizen. Op de terugweg vertelt Ganci dat vroeger op deze berghelling een prachtig bos stond. Zo'n twintig jaar geleden zijn de bomen gekapt en nu zie je overal kale plekken, waar de vruchtbare grond is weggespoeld. Lage struiken en een paar jonge boompjes zorgen voor wat groen, dat op een afstand zo'n mooie kleur geeft.

We gaan verder. De weg wordt steeds slechter tot we aankomen in een voormalig skigebied. Een groot hotel, dat nooit is afgebouwd staat vlakbij een kabelbaan, waarvan alleen nog wat staketsels staan. Tussen de bomen staan vervallen vakantiehuisjes, zonder ramen en deuren en overal ligt puin, plastic en andere troep.

In een klein restaurantje bestelt Tani kip, want het is prachtig weer om te picknicken onder een groepje oude pijnbomen. Na een kwartiertje komt de kok melden dat hij geen kip heeft. Ze lopen los en hij kan ze niet gevangen

krijgen. Het wordt dus wat friet met een stukje vlees. Het is al donker als we weer terug zijn in de stad. Ganci nodigt ons uit op een kop koffie bij hem thuis. Hij woont midden in een volkswijk. Via smalle straatjes komen we bij een ijzeren deur, die toegang geeft tot zijn huis. Het is al donker, maar omdat ik hier al eens eerder ben geweest weet ik dat we via een mooie tuin naar zijn huis lopen. Ganci is een echte tuinliefhebber, die veel groente en fruit kweekt. De tuin is zo groot dat hij er zelfs een tweede huis in heeft gebouwd. Dat is nu verhuurd aan een Italiaan, die in Elbasan werkt aan een opvangtehuis voor wezen en probleemkinderen. Hij is uitgezonden door de organisatie CEFA in Italië. We drinken en snoepen en praten over van alles en nog wat. Het is een gezellig besluit van deze vrije dag.

Onverwacht naar het ziekenhuis.

Zo mooi als de zondag eindigde, zo slecht begint de maandag. 's Nachts krijg ik buikpijn en diarree. Ik ben helemaal alleen in huis, want mijn gastheer slaapt met zijn gezin in het huis van zijn vader dat toevallig leeg staat. Iedere morgen rond 7 uur komen ze terug. Dit keer moet ik hen lastig vallen met mijn darmproblemen en dat is een dubbelprobleem, want ze spreken geen engels. Daarom wordt Tani gebeld, maar die heeft om 8 uur al zijn eerste bespreking op het stadhuis en kan niet komen. Hij stuurt echter een dokter, die bij hem in de flat woont en geen dienst heeft. Om 8 uur staat hij al aan mijn bed. Hij verstaat engels, zodat ik hem duidelijk kan maken wat er aan de hand is. Mijn gastheer, Adem Paralloi, en de dokter zitten een uur lang bij me aan bed en wachten blijkbaar op iets. Tenslotte vraagt hij of ik me wil aankleden, want hij wil me meenemen naar het ziekenhuis. Ik probeer hem duidelijk te maken dat ik daar weinig voor voel, maar hij verzekert me dat dit het beste is. Ik kleed me aan en ga mee, maar, de toestand in de ziekenhuizen hier kennend, ben ik vast van plan daar niet te blijven.

Beneden staat een ziekenwagen gereed met twee ziekenbroeders en een chauffeur. Ik vind dit zo prachtig dat ik er gauw een foto van maak, want zo ziek voel ik me nu ook niet. De sirene gaat aan en in vliegende vaart rijden we dwars door de stad naar het ziekenhuis. De wagen schokt heen en weer door de kuilen, moet soms hard remmen omdat er kennelijk een hindernis op de weg komt en ik word ziek van deze wilde rit. Mijn maag komt in opstand. Ik heb de dokter verteld dat ik 's nachts niet hoefde over te geven, maar nu dreig ik dat wel te doen. Lijkbleek stap ik uit bij het ziekenhuis en ondersteund door twee potige ziekenbroeders word ik dwars door een groep wachtenden binnen gebracht naar een observatielokaaltje. Op een groezelige observatietafel word ik gelegd en mijn maag komt tot bedaren.

Eerst krijg ik een spuitje en ik zie dat de spuit steriel verpakt is. Blijkbaar ziet de dokter dat ik alles volg, want hij verzekert me ook dat alles steriel is. Dan wordt er een standaard binnen gebracht voor een transfusie. De dokter - die wel engels verstaat, maar nauwelijks spreekt - maakt me duidelijk dat ik vocht nodig heb. De ziekenbroeder, die de spuit zet, doet dat feilloos en ik heb er geen last van. Daar lig ik dan en ik zie hoe druppel voor druppel het vocht uit de fles in mijn lichaam zakt. Het kleine lokaaltje is vol, want de dokter en twee, soms drie ziekenbroeders blijven steeds in en uitgaan en controleren regelmatig of de transfusie goed gaat.

De fles is al bijna leeg, als Tani binnen komt. Hij is direct na de vergadering gekomen. Ik praat hem bij en spreek met hem af dat hij alleen naar het vliegveld zal gaan om Gerda af te kalen. Die komt immers vanmiddag aan op Rinas Airport. Al pratend bedenk ik dat ik ook nog de groeten moet doen aan dokter Petim Celanji, de arts die vorig jaar in Nederland was voor een cursus. Er is een zending ziekenhuisbedden en ander materiaal voor hem onderweg. Hij is niet in dit gebouw voor eerste hulp, maar misschien wel te vinden elders. De infuus wordt weggehaald en na 10 minuten mag ik opstaan. De dokter controleert mijn bloeddruk en die blijkt in orde.

Buiten staat een auto te wachten met twee mannen, die ik van gezicht ken. Met zijn vijven- de dokter gaat ook weer mee- kruipen we in de kleine auto, die veel voorzichtiger dan de ziekenauto een weg zoekt tussen kuilen en gaten in de weg. We stoppen bij een ander gebouw, waar dokter Petim Celanji zou kunnen zijn. Hij is er echter niet, maar

iemand weet waar hij te vinden is: om de hoek in een koffiehuis. Natuurlijk nodigt hij me meteen uit om een kopje koffie met hem te drinken, maar ik hou het maar bij thee. Ik vertel hem van de zending, die onderweg is, maar het gesprek vlot niet erg. Ik voel me doodmoe en verlang naar mijn bed. Nu begint zich blijkbaar te wreken dat ik de hele nacht geen oog heb dichtgedaan. Gelukkig stappen we op. Tani brengt me thuis, haalt medicijnen voor me en vertrekt naar het vliegveld om Gerda af te halen.

Ik ga op de bank liggen en slaap een beetje. Elca, mijn gastvrouw, is onderwijzeres en komt na de middag thuis. Ze wil me van alles geven, maar ik heb geen trek. Op straat onder mijn balkon hoor ik plotseling veel lawaai van claxonnerende auto's en schreeuwende mensen. Ik zie een aantal mannen rondlopen met zwarte bivakmutsen op in een camouflagepak en op hun rug het woord 'policia'. Het is kennelijk een soort ME- eenheid die auto's inspecteert. Ik veronderstel dat het een actie is om wapens op te sporen of iets dergelijks, maar ik zie niets bijzonders. De mannen rennen heen en weer met een geweer in de aanslag, maar het enige wat ik zie gebeuren is dat ze van sommige auto's de papieren controleren. Een van de chauffeurs in de rij wachtende auto's is het kennelijk beu, want hij schreeuwt en zwaait met zijn papieren. Dat had hij beter niet kunnen doen want een van de gemaskerde agenten rent op hem toe en geeft hem met zijn zware schoen een karatetramprecht in zijn gezicht. De man grijpt naar zijn hoofd, maar krijgt een tweede trap nu van de andere kant. Zijn papieren vliegen door de lucht en de man slaat vertwijfeld zijn handen omhoog. De gemaskerde politiemanslaat hem nog een met de vlakke hand in zijn gezicht en verdwijnt. Omstanders helpen de man in zijn auto en hoe het verder met hem gaat kan ik niet zien. Na een paar minuten klinkt er een snerpand fluitje, de gemaskerde politiemannen rennen naar een witte bestelauto, springen er in en met een loeiende sirene scheuren ze de hoek. De samengestroomde mensenmenigte verspreidt zich weer.

Tot het eind van de middag blijf ik half slapend op de bank liggen, als de telefoon gaat. Tani aan de lijn en met slecht nieuws. Gerda is niet aangekomen op Rinas Airport. Hij weet nog niet wat er aan de hand is, maar we veronderstellen dat ze, net als ik in Boedapest de aansluiting gemist heeft. Onverrichter zake komt hij dus terug. Rond 7 uur is hij weer terug en gelukkig heb ik, dan een paar uur flink geslapen. Ik voel me beter en zeg hem dat ik morgen waarschijnlijk weer voldoende hersteld zal zijn om aan de slag te gaan. Om 8 uur ga ik opnieuw naar bed en slaap nu heerlijk door.

Een normale werkdag

Tani moet vanmorgen weer naar het stadhuis en daarna voor een vergadering naar Tirana. Hij zal echter zorgen dat hij om 3 uur op het vliegveld is. Edlira, zijn verloofde, heeft een vrije dag en komt me als tolk assisteren. Bij de uitgerij Onufri gaan we een boek kopen over Albanese kunstenaars. Ik heb dat beloofd aan Tessa de Loo, toen zij in Dordrecht haar nieuwste boek presenteerde. Bij het lokale Tv-station heb ik een gesprek met Lorene Kita. De vraag is of de lokale omroep medewerking kan verlenen aan de lokale omroep van Utrecht bij het maken van een Tv-programma over Elbasan. Hij wil dat wel maar twijfelt of de camera's geschikt zijn. Hij heeft een paar camera's met het Amerikaanse NTSC-systeem. We besluiten adressen uit wisselen en ik zal Utrecht laten weten dat ze contact op kunnen nemen.

Met de drie directeuren, die vorige keer niet op de vergadering konden zijn, heb ik goede vergadering. Twee van hen zijn nieuwe pasbenoemde directeuren. Ik ga daarom wat dieper in op de bedoeling van het project. Ze zeggen dat ze graag willen meewerken. Ondertussen komt Gerda aan. Ze heeft inderdaad Boedapest de aansluiting gemist omdat het vliegtuig uit Amsterdam te veel vertraging had. Met haar en Edlira en Tani gaan we eten en bijpraten.

Gerda start en Alex komt aan.

Een drukke dag vandaag. Eerst met Gerda naar de bijeenkomst met de Normalisti. Het voorbereidingsgesprek met Gerda heeft me hoopvol gestemd over de wijze waarop ze het gaat aanpakken, maar hoe deze club van oudere mannen zal reageren is nog de vraag. Het bestuur is nu kleiner dan de vorige keer, maar de voorzitter legt uit dat niet iedereen even gemakkelijk telefonisch te bereiken is. Na een korte introductie van mijn kant vertelt Gerda meer over haar achtergrond en ik zie aan de nee-schuddende hoofden (dat betekent ja en is dus instemmend geknik) dat ze vertrouwen in haar krijgen. Na een half uur moet ik met Tani verder gaan. Gerda krijgt hulp van de tolk Gazi Maksuti, een voormalig onderwijzer, die nu een adviesbureau heeft voor bedrijven, die willen exporteren. 's Avonds hoor ik van Gerda dat het overleg goed verlopen is. Gazi Maksuti blijkt een niet alleen een zeer bekwaam tolk te zijn maar is een intelligente meedenker, die Gerda goed helpt bij het in kaart brengen van de situatie op gebied van volwasseneneducatie. Hoewel er na de eerste dag nog veel onduidelijk is, verwacht ze dat ze bruikbare informatie boven krijgt. 'Je moet wel helemaal terug naar de beginperiode in Nederland' zegt ze 'de tijd van de VOS-cursussen en moedermavo.'

Op het gemeentehuis heeft Tani een afspraak voor me gemaakt met twee mannen, die iets met me willen bespreken. Het blijken twee compagnons te zijn, die het geprivatiseerde gemeentelijke bedrijf voor de groenvoorziening hebben overgenomen. Ze zoeken een deskundige die hen kan helpen een 'businessplan' op te zetten. We maken een afspraak om de volgende dag een kijkje in het bedrijf te nemen en te bezien of het zinvol is een aanvraag te doen bij het PUM in Den Haag. Daar is voor weinig kosten een ervaren manager te vinden. Het tweetal weet van het bezoek

van Jan Hendriks uit Geleen, die net een missie heeft afgerond in Bradashes. De boeren, die daar advies gekregen hebben over bloemen- en groenteteelt, waren zeer enthousiast.

's Middags moeten we Alex Le Mat van het vliegveld afhalen. Zijn vliegtuig mist gelukkig geen aansluiting, zodat we hem inderdaad kunnen ontvangen. Op de terugweg maken al een beetje de stand van zaken op, maar de meeste aandacht gaat toch naar het landschap. Het is voor hem zijn eerste kennismaking met Albanië.

In Tirana zoeken we professor Baholli op. Hij is de vertegenwoordiger van PUM in Albanië en heeft de formulieren om deskundige hulp in Nederland aan te vragen. Met behulp van een neefje van Tani vinden we snel de straat. De professor komen we op straat tegen. Natuurlijk moeten we een kopje koffie drinken.

De avond valt al als we terug zijn in Elbasan, waar ondertussen Gezim Jazxhi al op me wacht. Met hem heb ik een afspraak om te bespreken hoe we de bouwkundige situatie van het gebouw van de Normalisti in kaart kunnen brengen. Als architect en kenner van de Albanese situatie kan hij naar ik hoop een onderbouwd advies geven over de dit onderdeel van het project volwasseneneducatie. Ik heb in Dordrecht contact gehad met het Da Vinci-college. Die zoeken voor hun leerlingen stageplaatsen in een bouwproject. Aanvankelijk zou een leraar meegaan, maar de directie gaf geen toestemming omdat ze de situatie in Albanie te gevaarlijk vinden. In hoeverre ik nu bij de directie van het Da Vinci-college in Dordrecht nog gehoor zal vinden om het project te realiseren is voor mij de vraag. Lukt dat niet dan zoeken we maar weer verder, maar dan heb ik tenminste een concrete beschrijving van de renovatie van het Normalisti-gebouw.

Het is al na achten als er eindelijk tijd is om gezamenlijk pizza te eten. Gerda vertelt haar ervaringen en Alex wordt bijgepraat. Voor hem begint het morgen.

Alex gaat ook van start

Om 8 uur staan Alex en ik al te wachten bij het Skampa hotel, waar Edlira, de vrouw van Tani, ons komt halen. Zij zal deze dagen als tolk Alex assisteren. We moeten even zoeken naar het Cultureel Centrum in het oude stadshart en komen ruim een kwartier te laat aan. De directeur blijkt echter niet aanwezig te zijn, maar iemand gaat hem zoeken. Een kwartiertje later verschijnt hij, maar waarom hij niet op tijd was wordt niet duidelijk. We hebben echter om 9 uur al weer een volgende afspraak en daarom blijft het bij wat uitwisselen van beleefdheden en een eerste kennismaking over en weer. We gaan weg met de afspraak dat Alex morgen terugkomt en dan ruimschoots de tijd zal nemen om zich te laten informeren. Ik ben benieuwd wat daar uitkomt, want mijn eerste indruk is niet positief. De directeur maakt een totaal uitgebluste indruk.

Dat is op de Onufrischool anders. Astrit Lopari is een enthousiaste man, die al in de startblokken zit als we binnenkomen. Natuurlijk moeten Alex en hij over en weer eerst wat kennis maken, maar zodra ze van elkaar merken dat ze muziek als gemeenschappelijke kennis en hobby hebben, zie ik dat het tussen die twee wel zal klikken. Dat was met de directeur van het cultureel centrum anders, ook al zei hij dat hij saxofoon speelde.

Tot halverwege de middag verdiept Alex zich in het wel en wee van de Onufrischool. Als ik ze ophaal merk ik dat Edlira zeer vermoeid is en Alex niet minder. Uit zijn verslag blijkt echter dat hij enthousiast is over deze school. Hier is een groot gebrek aan inhoudelijke kennis en materiele middelen, maar er is een wil en enthousiasme om de school te verbeteren.

Ik heb met Tani vandaag de Kozma Naska-school bezocht. Het bescheiden Voorhoutfondsje is leeg op \$ 2000 na. De vernieuwing van de leslokalen voor loodgieters en bankwerkers is klaar, maar de rest moet wachten op nieuwe middelen. Volgens de directeur was er een toezegging dat de Technische School in Voorhout middelen zou sturen. Ze hebben echter geen reactie gehad op een lijst die anderhalf jaar geleden naar Voorhout is gestuurd. Ik beloof navraag te doen. Ondertussen hebben ze het plan opgevat om een soort productielijnen op te zetten. Enerzijds biedt hen dat de mogelijkheid om de leerlingen praktijkervaring op te laten doen, anderzijds kunnen ze daarmee inkomsten krijgen door de verkoop van producten. Het gaat om 4 'food'-lijnen: brood, sauzen, dranken en conserven. Naar hun idee kunnen ze die afzetten bij instituten, zoals ziekenhuizen en internaten. Meer dan een lijst met wat opsommingen is er echter nog niet. Op hun vraag of ik daar een fonds voor heb, antwoord ik dat ik met zo'n summier lijstje niets kan. In feite zou er eerst een gedegen plan op tafel moeten liggen. Het enige wat ik op dit moment kan bedenken is een deskundige van het PUM, die hen zou kunnen helpen bij het maken van zo'n plan. Dat kost hen alleen verblijfskosten. De directeur zal er over denken, want deze wending had hij niet verwacht. Ik betwijfel of ik nog iets hoor.

Heel anders is het duo van de voormalige gemeentekwekerij. Ik krijg een rondrit door de stad, die toestanden laat zien, die me tot nu toe ontgaan zijn. Het begint bij een winkeltje, waarvoor buiten op de stoep wat potplanten staan. Binnen is het nog een chaos. Er was eerst kennelijk een telefoonwinkel, want overal staan telefoontoestellen. Vervolgens gaan we naar een oorlogsgravenkerkhof nu een parkje aan de oostkant van de stad. Het is een kleurrijk, matig onderhouden terrein waar langs de kan diverse zaaibedden zijn aangelegd. Hier worden planten gekweekt voor openbaar groen in de stad. Het bedrijf heeft een contract met de

gemeente om voor openbaar groen te zorgen. Een groepje vrouwen is bezig met het aanplanten van nieuwe bloemen in perken rond palmbomen. We gaan verder via de slechtste weg, die ik tot nu toe gezien heb. Het is de route voor zwaar verkeer op een soort rondweg buiten de stad om. Overal staan echter krotten en wonen mensen. We stoppen halverwege, zoeken te voet een pad tussen kuilen vol water naar een tunneltje voor een riviertje onder de spoorlijn en dalen af. Een grote zwarte leiding, die ook onder de spoorlijn door gaat lekt en tussen de stenen in de rivier zit nog een andere leiding waaruit chloordampen opborrelen. Aan de andere kant loopt een paadje door een vuilnisbelt waar een groepje kinderen naar bruikbare spullen zoekt. Na een paar honderd meter komen we in een boomkwekerij, tenminste dat maak ik op uit het feit dat bepaalde boomsoorten in vakken bij elkaar staan. Daarmee houd echter iedere vergelijking met een Nederlandse boomkwekerij op. Het geheel wordt slecht bijgehouden en per vak zijn de onderlinge verschillen tussen de bomen zo groot dat het eerder op een bos dan een kwekerij lijkt. Een groep vrouwen is bezig met schoppen en hakken afwateringskanaaltjes schoon te maken. Uit het verhaal van de directeuren blijkt dat water een probleem is. Dit jaar was het een bijzonder hete zomer. Met behulp van een pomp hebben ze water uit het riviertje gehaald, maar is eigenlijk te vervuild. Voor een regeninstallatie is geen geld.

We gaan verder langs de zuidkant van de stad, over de spoorlijn tussen oude huisjes, braakliggende terreinen en diverse krotten door en komen bij een open stuk land. Dat is een stuk grond dat ze gekocht hebben daarop willen ze kassen gaan zetten om bloemen te kweken. Verder gaat de tocht tot aan de westkant van de stad, waar we de voormalige kassen van de gemeente vinden. De staketsels staan er nog maar het glas is kapot en praktisch verdwenen. Toch staan er veel bakken met jong pootgoed. Een vrouw is bezig met een nieuwe bak met geraniumstekken. De vraag is echter of hiervan nog fatsoenlijk werkende kassen te maken zijn.

Het is me duidelijk. Hier moet een deskundige komen, die een businessplan kan maken. Ik neem dus alle gegevens op en vul met hen de benodigde formulieren in. En nu maar hopen dat het PUM inderdaad hun aanvraag zal

honoreren. Naar mijn idee zijn er in het winkeltje, op de begraafplaats, op de kwekerij en in de kassen veel mogelijkheden om verbeteringen aan te brengen met werkgelegenheid voor tientallen mensen. Nu heeft het bedrijf 56 mensen in dienst, maar dat kunnen er veel meer worden. Het blijft echter een druppel op een gloeiende plaat als ik denk aan de honderden zittende, staande slenterende mensen in de krotten rond de locaties, die ik zag.

De laatste werkdag

De laatste echte werkdag al weer. Met ingang van dit schooljaar zijn de scholen op zaterdag gesloten. Dit is dus de laatste dag waarop we de dagelijkse praktijk kunnen zien. Gerda gaat op zoek naar activiteiten op het gebied van volwasseneneducatie en Alex is te gast bij het Cultureel Centrum. Op het eind van de middag hebben we een afsluitende vergadering met het bestuur van de Stichting ECE, waar we verslag doen van onze bevindingen. Ik kan rapporteren dat de bijeenkomsten met de directies van de scholen succesvol afgesloten zijn. De afspraken over de uitvoering van de plannen voor de schoolbibliotheken, de boekenfondsen en de kopieerfaciliteiten staan op papier. Alleen de vertaling in het Albanees is nog niet gereed, maar daarover zijn afspraken gemaakt. Voor het informatiecentrum is een begroting opgesteld, die toegelicht wordt door Tani. Nu blijkt dat de meeste bestuursleden slechts een flauw idee hebben over de rol van een begroting. Vooral aspecten als exploitatiebegroting en meerjarenplanning zijn onbekende begrippen. Tani kan de meeste posten goed toelichten, maar op sommige momenten willen ze toch van mij horen dat een dergelijke werkwijze noodzakelijk is. Na een uitvoerige discussie, die nog langer duurde dan ik vooraf al vermoedde, gaat het bestuur akkoord met de opzet. Een finale beslissing over de begroting van het informatiecentrum kan echter pas genomen worden als bekend is of SOROS inderdaad de helft wil betalen, die mondeling is toegezegd. Daarover gaan we aanstaande maandag in Tirana bij SOROS informeren.

Gerda doet vervolgens verslag van haar bevindingen. Ze is tot de conclusie gekomen, dat de Normalisti ondanks hun goede bedoelingen, niet de aangewezen club is om te beginnen met volwasseneneducatie. Misschien kunnen een paar cursussen in de vrijwilligerssfeer opgezet worden, maar voor echt goede opleidingen kan beter aansluiting gezocht worden bij de het arbeidsbureau en een instituut, dat reeds bestaat, maar wegens gebrek aan middelen nauwelijks iets te bieden heeft. Het bestuur komt daarna tot de conclusie dat ze het advies van Gerda zelfs enigszins willen omdraaien. Als de Normalisti willen meewerken kunnen ze beter aansluiten bij de bestaande voorzieningen. Het plan om het gebouw van de Normalisti op te knappen wordt vervolgens gepresenteerd door Gezim Jazxhi, die op mijn verzoek de bouwkundige situatie heeft bekeken. Zijn conclusie is dat het gebouw van binnen en van buiten in zeer vervallen staat is, maar voldoende interne structuur heeft om te renoveren. Een uitgewerkt overzicht wordt door zijn bureau nog gemaakt en zal me maandag gegeven worden.

Het verhaal van Alex begint met een sombere kijk op het cultureel centrum. Hij vindt de situatie in dat gebouw zo slecht dat hij het niet verantwoord acht om daaraan steun te verlenen. Zijn advies is eerst een ander gebouw zoeken en dan een hulpplan maken, want op zich zijn de activiteiten zinvol. Over de Onufrischool is hij veel positiever. Natuurlijk zou het gebouw een flinke opknapbeurt nodig hebben, maar de huidige situatie kan al met beperkte middelen verbeterd worden. Wat hard nodig is op korte termijn is een hulpplan voor de muziekafdeling. Het instrumentarium en andere middelen is totaal versleten. Op langere termijn is een plan nodig om de docenten bij te scholen in de westerse muziekpraktijk. Voor de tekenafdeling is de problematiek minder zwaar. Het zou echter bijzonder jammer zijn als een hulpproject voor deze school niet mogelijk blijkt, want de school herbergt vele jonge talenten. Het bestuur onderschrijft zijn conclusies.

Na drie uur vergaderen zijn we aan het einde van de eerste werkvergadering met dit bestuur. Eigenlijk heeft de vergadering veel te lang geduurd, maar zowel de voorzitter als de

leden kennen niet de vergaderdiscipline, die wij gewend zijn. Ik moet bij de verdere projectplannen duidelijk dit bestuur terzijde staan.

Afscheid van ECE

Tijd voor het bijwerken van verslagen en wat inkopen doen. De avond wordt besloten met een diner, aangeboden door het bestuur van de Stichting. Voorzitter Anastas Paparisto houdt een speech waarin hij heel bloemrijk en met de nodige overdrijving zijn dank onder woorden brengt voor wat we doen in Elbasan.

Fiquerete Trandafilii brengt het resultaat van haar 'brillenactie'. Opgetogen vertelt ze dat de nieuwe brillen, die ik haar overhandigd heb, met veel enthousiasme ontvangen zijn. Ze krijgt zelfs veel verzoeken van anderen, maar ik maak haar nogmaals duidelijk dat ze afgesproken grenzen in acht moet nemen. De aanvragen moeten afkomstig zijn van kinderen of leraren van de projectscholen en met name van mensen, die een nieuwe bril niet kunnen betalen. Als de Stichting niet streng deze grens bewaakt, wordt de actie vanuit Nederland niet meer gesteund.

Bezoek aan Fier

Tani heeft een uitstapje gepland met - op ons verzoek- een bezoek aan Fier. We willen daar graag een kunstencentrum zien, dat met hulp van organisatie in Nederland gerenoveerd zou zijn. We moeten dan wel vroeg uil de veren. Alex is de eerste, die om kwart over zes de badkamer induikt. Om half acht staan we klaar, als Tani komt met de boodschap dat het hem vandaag wat tegenzit. We zullen met twee auto's gaan, maar van de ene auto zijn de papieren zoek. Gelet op de ervaringen van vorige week is het toch maar beter te zorgen dat alles klopt.

Rond 9 uur vertrekken we toch. De andere auto is blijkbaar al weg met de papieren van onze auto. Nou ja, we zullen wel zien of dat problemen geeft. Een uur later komen we de andere auto tegen. Die is omgekeerd toen hij ons niet vond in Fier. En inderdaad de chauffeur heeft de papieren voor onze auto. Nog geen tien kilometer verder worden we aangehouden door de politie. Nu zijn de papieren in orde, maar om een of andere reden worden we toch opgehouden. We zouden moeten betalen omdat we met zijn vijven in een auto zitten. We laten het Tani en de anderen maar uitzoeken, maar schrikken toch als een van de agenten met een kalasnikov in de aanslag plotseling zijn hoofd in de auto steekt en iets bromt wat op 'paspoort' lijkt. Hij richt zich duidelijk tegen Alex, die net geconstateerd heeft dat hij zijn paspoort vergeten is. We doen net of we te stom zijn om het te begrijpen, knikken, lachen vriendelijk en zeggen 'Yes, yes'. Het is voldoende, de agent trekt zich terug. Even later komen Tani en de chauffeur ook weer. We mogen doorrijden zonder te betalen.

In Fier staat inderdaad een fraai gerenoveerd gebouw, duidelijk met hulp van een Nederlandse stichting, want de vlag wappert nog naast de Albanese vlag. De directeur is echter naar Tirana, overgeplaatst naar het schijnt. Dat gebeurt hier dus ook. Tani gaat op zoek naar iemand, die ons het gebouw van binnen kan laten zien, maar het is kennelijk zijn dag niet. We vinden niemand. Daarom rijden we door naar het strand van Vlore en genieten van een mooie zomerse dag. Op de terugweg proberen we het opnieuw en nu treffen we een mevrouw, die een sleutel van een buitendeur heeft. Het gebouw blijkt inderdaad grondig gerenoveerd te zijn met behulp van de Stichting "Kinderen van Fier". Dat is voldoende, in Nederland zal Alex wel verder zoeken.

Afscheid

We nemen afscheid van onze vriendelijke en zorgzame gastvrouw en gastheer. Gezim Jazxhi, de architect, komt op het laatste moment tekeningen brengen van het huis van de Normalisti en Gerda moet nog snel een en ander bespreken met de 'Normalisti'. Het is al hoog tijd als de taxi op weg naar Tirana gaat. Onderweg stoppen we plotseling want de voorzitter van de Stichting komt nog gauw vertellen, dat het de problemen met de rekening van de Stichting bij de bank zijn opgelost.

Bovendien komt Adem Paralloi op de fiets aangesneld want Gerda en ik zijn vergeten de sleutels van het appartement af te geven. Ruim een half uur later dan gepland gaan we op weg.

In Tirana heb ik nog een afspraak met SOROS. Dat wordt een zekere desillusie, want daar blijkt dat SOROS ondertussen met de Universiteit al een regeling heeft getroffen over een trainingscentrum. Dat is gebeurd in overleg met Kozma Hakani, de regiodirecteur, waarmee ik een appeltje te schillen had over het plotselinge ontslag van Dritan Pajenga. Nu blijkt dat hij me 14 dagen in de waan gelaten heeft dat er geen informatiecentrum op de Universiteit zou komen, omdat het bij de onlusten vorig jaar helemaal verwoest was. Ook bij SOROS hebben ze trouwens problemen met deze man. Hij is niet betrouwbaar, zeggen ze. Hij praat en belooft, maar doet waar hij zin in heeft. Gelukkig is de man van SOROS bereid om met ons samen te werken. De tijd ontbreekt om details te regelen, maar we spreken af dat ik zo mogelijk in december terugkom. Naar verwachting zal het trainingscentrum dan opnieuw ingericht zijn. We kunnen dan een regeling uitwerken, om samen het centrum te gebruiken. Dat spaart ons een heleboel inrichtingskosten. En maar hopen, dat dit plan van SOROS zo wordt uitgevoerd, want een en ander was nog niet rond. De Universiteit moet een goed beveiliging aanleggen. Bovendien wordt een contract voor drie jaar gesloten, waarbij SOROS eigenaar blijft van de apparatuur en het recht houdt om alles terug te halen, als Kozma Hakani door eigenmachtig optreden de geplande nascholing verstoort.

Dit is een tegenvaller. Met een gevoel van onbehagen verlaat ik SOROS. Als Kozma Hakani dit verteld had toen ik met hem sprak had ik een heel andere opzet gemaakt. Nu heb ik mijn tijd verdaan met een achterhaald plan. Het is immers onzin om twee centra in Elbasan op te zetten. Voor de Stichting wordt het misschien gemakkelijker want het infocentrum kan nu veel bescheidener opgezet worden. Terwijl ik me nog kwaad maak op deze manoeuvre van Kozma, komen Gerda en Alex niet op tijd terug van een wandeling in de stad. Mijn stemming wordt er niet beter op. Nu moeten we ook nog gaan haasten om het vliegtuig te halen. Het lukt echter. We zijn net op tijd. Terwijl inde verte de wolken dreigend oprijzen, verlaten we zonnig Albanie.

Het zit er weer pp. De vlucht is voorspoedig. Op Schiphol wordt Alex opgewacht door vrouw en kinderen. Voor hem was het de eerste keer dat hij in Albanie was. "Hoe was het?" vraagt zijn vrouw. Alex aarzelt even en zegt dan: "Dat is niet in twee woorden te zeggen." Hij heeft gelijk. Ook na de zoveelste reis blijft Albanie een fascinerend land dat je blijft boeien. Hoe zei je dat ook weer, Alex? "De eerste keer wordt gevraagd of je mee wilt gaan naar Albanie, daarna vrag je zelf of je mee mag."

Dordrecht, 20 oktober 1998